

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Румяна Николова, Институт за изследване на изкуствата - БАН

относно дисертационния труд на **Благой Бойчев Бойчев**,

докторант към катедра „Драматичен театър“, Факултет „Сценични изкуства“,

Национална академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“

на тема:

„Принципи на документалния театър и тяхното приложение в работата на режисьора“

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

Научен ръководител: доц. д-р Мирослава Гоговска

Дисертационният труд на Благой Бойчев изследва принципите на документалния театър и тяхното практическо приложение в режисьорската работа. Темата е актуална за българското театрознание и театрална практика, тъй като документалният театър присъства осезаемо на съвременната европейска сцена, а в България все още е сравнително слабо изследван като цялостна система от естетически, етически и практически принципи. Изборът ѝ е логично свързан и с професионалния опит на докторанта като актьор, режисьор, драматург и създател на документални спектакли.

Благой Бойчев завършва актьорско майсторство за драматичен театър в НАТФИЗ в класа на проф. Пламен Марков, магистърска програма по история на философията в Софийския университет и специализация по режисура за драматичен театър. Той е съосновател и управител на Театър „Реплика“, режисьор в ДКТ „Васил Друев“ - Шумен и организатор на фестивал-лабораторията NEDRAma International. Последователната му работа върху документални представления и ателиета в тази област създава убедителна практическа основа за предприетото изследване.

Дисертационният труд е в обем от 179 страници и е структуриран в увод, три глави, заключение и библиография, включваща 104 източника. В увода са формулирани обектът, предметът, целта и задачите на изследването. Авторът формулира две основни хипотези: че документалният театър е специфичен жанр със собствен подход към драматургията, сценичната среда, актьорското присъствие и взаимодействието с публиката; и че той предполага не само различен начин за изграждане на

представлението, но и различен начин на зрителско възприятие спрямо традиционните театрални жанрове.

Първа глава, „Възникване и историческо развитие на документалния театър“, проследява развитието на явлението от политическия театър на Ервин Пискатор през документалната драма на Петер Вайс, вербатим практиките и техниката „recorded delivery“ до съвременните сценични практики. Разгледани са артисти и групи като Анна Дивиър Смит, Алеки Блайт, Rimini Protokoll, Театр.doc, както и появата на документалния театър в България чрез работата на Георг Жено, Неда Соколовска, Vox Populi и Театър „Реплика“. Ценно е, че историческият обзор не е само хронологичен, а търси променящата се позиция на документа, свидетелството и участника в структурата на представлението.

Тази глава създава необходимия контекст и показва добро познаване на разнообразни международни и български практики. Проследяването на различни по своите естетически и обществени основания явления позволява да се очертае широкото поле, в което се развива документалният театър. Допълнителното разграничаване между документална драма, вербатим театър, театър на свидетелството, театър на реалността и постдраматични практики би могло да придаде още по-голяма прецизност на историческия обзор и да открие по-ясно основанията за определянето на документалния театър като самостоятелен жанр.

Втора глава, „Теоретична рамка на характеристиките на документалния театър“, е най-обемната и теоретично амбициозна част на труда. Авторът обсъжда понятията „жанр“, „документ“, „достоверност“, „факт“, „реалност“, „фикция“ и „памет“, след което изследва как документалността въздейства върху драматургията, сценичната среда, актьора и публиката. Съществено е разграничението между достоверността на свидетелството като автентично изказване на конкретен човек и достоверността на съдържащата се в него информация спрямо фактите. Така се отчита, че точно предаденото свидетелство не е непременно обективна истина за събитието.

Централната теза на тази част е, че жанровата специфика на документалния театър не се изчерпва с присъствието на документи, а се определя от начина, по който документалното въздейства върху всички компоненти на представлението. Авторът прави разграничение между „документен“ театър, основан върху наличието на вече съществуващи документи, и „документален“ театър, разбиран като действие, което превръща свидетелството в документ чрез неговото публично представяне. В тази концептуална рамка основни категории са документът, достоверността, фактът, паметта

и отговорността. Документът функционира като посредник между миналото и настоящето, а актуализирането на спомена превръща индивидуалния опит в обществено споделяно свидетелство. Така се изгражда последователна верига от събитието и въздействието му върху личността, през спомена и паметта, до споделянето, приемането и оценката от общността. Тази логика е приложена към драматургията, сценичната среда, актьорското присъствие, режисурата и взаимодействието с публиката. Като основна жанрова доминанта авторът извежда етическото задължение към представяните личности и свидетелства и свързаната с него „отговорност към реалността“, към която са призвани както участниците в представлението, така и неговите зрители. Именно опитът тази етическа позиция да бъде превърната в обединяващ принцип на цялостното сценично изграждане представлява една от съществените авторски тези в дисертацията.

В теоретичното построение личи философската подготовка на докторанта и стремежът му да изведе документалния театър извън описанието на отделни техники. Понятийният апарат е разгърнат широко и позволява изследваното явление да бъде разгледано в неговите естетически, етически и социални измерения. Конструкти като „отговорност-към-общото-ни-битие-с-другите“, „с-поделяне“, „съ-битие“ и „ре-акция“ открояват авторския характер на теоретичната концепция, макар че натрупването им на места затруднява запазването на театроведския фокус. Тяхното по-нататъшно съотнасяне с по-широк кръг от конкретни сценични практики би допринесло за прецизирането и развитието на предложения аналитичен модел.

Един от дискуссионните и същевременно продуктивни аспекти на труда е защитаваната теза за документалния театър като самостоятелен жанр. Представеният исторически обзор показва голямо многообразие от форми, методи и самоопределения, като част от разгледаните творци не поставят работата си изрично в рамките на документалния театър. Това поставя въпроса дали изведените характеристики образуват устойчив жанров модел, или очертават по-широк комплекс от стратегии за работа с реалността, документи и свидетелства. Приносът на труда в тази посока се състои не толкова в окончателното разрешаване на този теоретичен спор, колкото в последователно заявената и аргументирана авторска позиция, която предлага продуктивна основа за неговото по-нататъшно обсъждане.

Полезни са наблюденията върху документалната драматургия. Според автора темата трябва да произтича от интереса и „изумлението“ пред реалността, а реалните лични и обществени свидетелства да заемат водещо място в съдържанието и

структурата. Важен е и принципът за ясното разграничаване между документално и фикционално. Някои от изведените теоретични положения обаче са формулирани по-скоро като задължителни правила, отколкото като възможни принципи на режисьорска работа. Художественият подбор, монтажът, контекстуализацията и сценичното рамкиране неизбежно съдържат интерпретация. Поради това твърдението, че режисьорът не трябва да предлага своя „версия“ на реалната история, би могло да бъде прецизирано като изискване да не се подменя смисълът на свидетелството и ясно да се обозначават формите на авторска намеса.

Значимо място в труда заема актьорското присъствие. Благой Бойчев въвежда понятието „съвпадение с персонажа“, чрез което обозначава стремежа към максимално точно възпроизвеждане на речта, ритъма, интонацията и жестовете на реалния човек. Понятието е продуктивно, защото назовава специфична задача, различна от традиционните категории „въплъщение“, „изиграване“ и „отчуждение“. Същевременно „съвпадението“ не следва да се разбира като пълно заличаване на актьорската и режисьорската медиация. Именно напрежението между реалния човек, записа, изпълнителя и сценичната ситуация би могло да бъде развито като важен проблем в бъдещата работа на автора.

Трета глава, „Специфики на режисурата в изграждането на документално представление“, е най-убедителната приложна част на дисертацията. В нея теоретичните положения са проверени чрез анализа на спектакъла „Фестивал на младостта“, реализиран през 2025 г. в Учебния театър на НАТФИЗ със студенти от класа на проф. д-р Ивайло Христов. Работата започва без предварително създаден драматургичен текст. Участниците събират интервюта, лични истории, семейни писма, аудио и видео материали, свързани с младостта на различни поколения.

Авторът подробно проследява избора на темата, събирането и селекцията на материала, изграждането на драматургичната структура, работата с актьорите, използването на документални артефакти, организацията на пространството и взаимодействието с публиката. Като обединяващ драматургичен въпрос е формулирано търсенето „Чия е най-пълноценната младост?“. Според автора то изгражда метасюжет, който свързва отделните документални истории и подтиква зрителите да ги съпоставят със собствения си опит. Убедително е показано как личната значимост на материала за всеки изпълнител се превръща в критерий за неговия подбор и сценично присъствие.

Анализът на собствената режисьорска практика придава убедителност на изследването и показва способността на Благой Бойчев да осмисля и систематизира

своя практически опит. Изведените девет насоки - избор на тема, събиране и организиране на документалния материал, изграждане на метасюжет, работа с автентични артефакти, специфично актьорско присъствие, взаимодействие с публиката, евокация на преживяване, запознаване на зрителите с жанровата конвенция и приобщаване - имат реална приложна стойност. Важно е и уточнението на автора, че те не представляват универсален метод, а систематизиран творчески опит, който може да насърчи други режисьорски решения.

Научните и научно-приложните приноси на дисертацията могат да бъдат обобщени в няколко посоки. Трудът предлага систематизиран исторически обзор на документалния театър с включване на българския контекст; проблематизира отношенията между документ, свидетелство, достоверност, памет и сценична реалност; формулира „отговорността към реалността“ като основен принцип на документалния театър; въвежда понятието „съвпадение с персонажа“ за специфичен подход във вербатим изпълнението; и свързва теоретичния модел с подробно представена режисьорска практика. Приемам тези приноси по същество, като намирам, че някои от терминологичните предложения откриват възможности за по-нататъшно развитие и проверка върху по-широк кръг от сценични примери.

Авторефератът отразява структурата, основните тези, методите, резултатите и приносите на дисертационния труд. Благой Бойчев е представил публикации по темата, сред които „Нов театрален жанр ли е документалният театър“ в сп. „Литературата“ и „Жанрът на документалния театър в драматургията - специфики и влияние“ в сп. „Кино“, както и текст за модусите на паметта в документалния театър, заявен за публикуване. Представените публикации и участието в симпозиума на International Network of Documentary Theatre свидетелстват за последователен интерес към проблематиката и осигуряват необходимата публичност на част от резултатите.

Към направените бележки следва да се добави, че текстът би спечелил от по-внимателна езикова и библиографска редакция. Наблюдават се пунктуационни и технически неточности. Необходимо е също библиографските записи да бъдат приведени към единен стандарт, а научните и информационните онлайн източници да бъдат по-ясно разграничени според функцията им в изследването. Тези редакционни слабости не засягат същностните качества на труда, но е важно да бъдат отстранени при евентуалното му бъдещо публикуване.

В заключение считам, че дисертационният труд „Принципи на документалния театър и тяхното приложение в работата на режисьора“ представлява самостоятелно и

значимо изследване с ясно изразена авторска позиция и практическа приложимост. Трудът демонстрира задълбочено познаване на изследваното поле, последователност в теоретичното осмисляне на поставените проблеми и умение за продуктивно свързване на изследователската и режисьорската практика.

Дисертационният труд и представените материали отговарят на изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство“. На тази основа предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Благой Бойчев Бойчев образователната и научна степен „доктор“.

София, 12 септември 2026 г.

доц. д-р Румяна Николова

**Rumyana
Petrova
Nikolova** Digitally signed
by Rumyana
Petrova Nikolova
Date: 2026.09.12
11:53:37 +03'00'